

ΦΥΛΟ

28 Απριλίου 2018

ΡΙΖΩΜΑ

Σαν τη δομή του τζίντζερ. Πολλαπλασιάζεται μόνο του κάτω από το χώμα. Κάθε κομμάτι ρίζας γίνεται ταυτόχρονα και κεντρική ρίζα και πολλαπλασιάζει. Ακόμα κι αν κοπεί ένα κομμάτι, συνεχίζει με τον δικό του ρυθμό. Αυτή η μεταφορά, που προέρχεται από τους Deleuze και Guattari – ρίζωμα – είναι η βάση του εργασιακού μοντέλου του birbuçuk και αποτελεί και το έδαφος της συνάντησης για το φύλο.

«Πιστεύουμε στην ολότητα της γνώσης. Μετά τη δεκαετία του 1980, η συμπίεση κάθε γνώσης στη δική της πειθαρχία είναι λάθος. Τέχνη, οικονομία, οικολογία, κοινωνιολογία, φιλοσοφία – αυτά πρέπει να ηχούν στα σημεία διασταύρωσης.»

Το φύλο είναι ένα από τα πιο καθοριστικά θέματα αυτής της ολιστικής ματιάς. Δεν αφορά μόνο τη σχέση άντρα-γυναίκας. Αφορά όλη την ενέργεια, τη δύναμη, τις κατανομημένες σχέσεις. Οικολογία, οικονομία, φύλο είναι αχώριστα – βρίσκονται στην καρδιά του κοινωνικο-οικονομικού μεταβολισμού. Πώς ο άνθρωπος και οι κοινότητες χτίζουν σχέση με το περιβάλλον τους, πώς οργανώνονται, πώς λαμβάνεται η ενέργεια, επεξεργάζεται και βγαίνει έξω – είναι και ζήτημα φύλου. Μετά τη δεκαετία του 1980, κάθε γνώση κλείστηκε στη δική της πειθαρχία – η τέχνη, η οικονομία, η οικολογία, η κοινωνιολογία, η φιλοσοφία τοποθετήθηκαν σε ξεχωριστά κουτιά. Αυτή η συνάντηση γίνεται για να σπάσει αυτά τα κουτιά.

Η συνάντηση αυτή είναι μια κλειστή, εγκάρδια συγκέντρωση που δίνει προτεραιότητα στην ανταλλαγή προσωπικών ιστοριών, εμπειριών και σκέψεων αντί για το φορμά της ακαδημαϊκής συνεδρίας. Πολιτικός επιστήμονας, οικονομολόγος, διευθύντρια τέχνης, ακτιβίστρια, καλλιτέχνις, κινηματογραφιστής στο ίδιο τραπέζι – η α-πειθαρχία δεν είναι έλλειψη αλλά συνειδητή επιλογή.

ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΗΤΤΑΣ

Μια φωνή που ήταν φοιτήτρια στην Άγκυρα το 1968, που εξέτισε δυόμισι χρόνια φυλάκισης στο πραξικόπημα της 12ης Μαρτίου και μετά εργάστηκε δέκα χρόνια ως μεταφράστρια και επιμελήτρια στην αριστερά, μιλά για την απογοήτευση της εμπειρίας ως γυναίκα στην αριστερά. Η ανακάλυψη της φεμινιστικής θεωρίας είναι σαν να μπαίνουν όλα στη θέση τους στο μυαλό.

«Ανακάλυψα τη φεμινιστική θεωρία. Όταν την ανακάλυψα, ηρέμησα. Δηλαδή όλα κάθισαν στη θέση τους στο μυαλό μου. Έγινε καθαρό γιατί συμβαίνουν όλα αυτά.»

Στις 12 Μαρτίου και στις 12 Σεπτεμβρίου είχαμε απέναντί μας ένα «συγκεκριμένο» κράτος, μια συγκεκριμένη πολιτική εξουσία. Σήμερα είναι πολύ πιο ασαφής κατάσταση – βρισκόμαστε σε διαδικασία οικοδόμησης ολοκληρωτισμού. Πόλωση, εκθρόνιση γείτονα-αδελφού: η ανάλυση του ολοκληρωτισμού της Χάννα Άρεντ είναι σήμερα πιο εφαρμόσιμη από ποτέ. Ο φόβος για το άγνωστο, η πολύ έξυπνα κατασκευασμένη εξουσία – υπάρχει μια καινούργια κατάσταση και τα κεφάλια μας δεν παράγουν αντίστοιχη απάντηση. Δέκα χρόνια εργασίας ως μεταφράστρια και επιμελήτρια στην αριστερά, έκδοση βιβλίων – ήταν σημαντικό έργο αλλά η εμπειρία ως γυναίκα στην αριστερά ήταν διαφορετική. Το γυναικείο ζήτημα μετατίθονταν πάντα στο «αργότερα». Το μεταπτυχιακό

Γυναικείων Σπουδών στο Λονδίνο ήταν βήμα που βάθυσε αυτή τη ρωγμή – το ακαδημαϊκό πλαίσιο, όταν ενώθηκε με τη βιωμένη εμπειρία, γέννησε έργα όπως το βιβλίο «Είναι να Αγαπάς τον Κόσμο και Σήμερα».

«Το λέω επειδή είμαι σχετική με το να μην κατανοώ την κατάσταση. Στην Τουρκία υπάρχει μια εντελώς νέα κατάσταση και τα κεφάλια μας δεν μπορούν να παράγουν αντίστοιχη απάντηση.»

Αλλά οι περίοδοι ήττας είναι ωφέλιμες για τα κινήματα ώστε να αμφισβητούν τον εαυτό τους. Το 1983 το γυναικείο κίνημα ξεκίνησε ακριβώς σε μια τέτοια περίοδο ήττας – πολλές δυναμικές συναντήθηκαν, οι γυναίκες βρήκαν η μία την άλλη. Νέα ανακάλυψη και συνάντηση: το κλείσιμο μιας εποχής μπορεί να είναι έγκυο στο άνοιγμα άλλης. Η ιστορία είναι γεμάτη από τέτοιες εποχές – άλλα πράγματα πάντα ήταν δυνατά. Να κρατάμε ελπίδα, να θυμόμαστε τη σημασία του δημόσιου χώρου: υπήρξε μια εποχή που ήμασταν ιδιοκτήτες της ατζέντας, χωρίς αριθμητική πλειοψηφία ήμασταν σχεδόν θεματοθέτες της. Η κλιματική κρίση και ο πόλεμος – αυτές οι δύο μεγάλες παγκόσμιες δυναμικές μπορούν να μας φέρουν στο «επίπεδο της ανθρωπότητας». Η πιθανότητα ότι μεγάλα τραύματα ενώνουν την ανθρωπότητα, όπως στη δημιουργία του ΟΗΕ, παραμένει ως μία από τις πιθανότητες.

ΑΠΟΦΡΑΧΘΗΚΑΝ ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ;

Μετά το Γκεζί αποφράχθηκαν οι δρόμοι; Σε μια περίοδο όπου το κράτος πήρε στάση άμυνας, όπου η τρομοκρατία και το τραύμα έκλεισαν τον δρόμο, μπορούν οι καλλιτέχνες και οι ακτιβιστές να αναπτύξουν άλλες πρακτικές;

«Διωχθήκαμε από τον δρόμο, αλλά οι δρόμοι είναι σημαντικοί. Τα παιδιά που σκοτώθηκαν στο Γκεζί, τα τραύματα... Μετά το Γκεζί άλλαξαν οι δυναμικές.»

Το φεμινιστικό κίνημα είναι ακόμα το κίνημα που μπορεί να βγει στον δρόμο – στις 8 Μαρτίου περπατούν 40 χιλιάδες γυναίκες. Δεν είναι κάτι ευκαταφρόνητο· σε μια περίοδο που πολλά κινήματα έχουν αποτραβηχτεί από τους δρόμους, το γυναικείο κίνημα συνεχίζει να στέκεται εκεί. Δολοφονίες γυναικών εργατριών, αναγκαστικοί γάμοι σε παιδική ηλικία, σεξουαλική βία – η δράση στον δρόμο παραμένει το πιο ισχυρό εργαλείο. Αλλά πέρα από τον δρόμο υπάρχουν και άλλοι χώροι – και αυτοί οι χώροι δεν είναι εναλλακτική του δρόμου, αλλά συμπλήρωμά του.

Ένας πανεπιστημιακός ανοίγει το μάθημά του στο κοινό: ένωση γειτονιών, κοινωνιολογία, φιλοσοφία, αρχιτέκτονας, εσωτερικός αρχιτέκτονας, πολεοδόμος – όλοι μαζί. Δεν υπάρχει ιεραρχία, χτίζονται διάλογοι. Να σπάσεις τη ζώνη ευκολίας – να συναντιέσαι με ανθρώπους ξένους προς εσένα. Η τέχνη παίζει εδώ έναν εναλλακτικό ρόλο: εισδύει με έμμεσο λόγο σε σημεία όπου δεν φτάνει ο άμεσος πολιτικός λόγος. Ντοκιμαντέρ, εικόνες, σύμβολα – ένα δίκτυο δεδομένων που τραβάει από τις δολοφονίες παιδιών ως την κλιματική κρίση.

Ζωντανές βιβλιοθήκες: η ανακάλυψη ότι αυτός που αποκαλείς «Άλλον» στην πραγματικότητα είναι σαν εσένα. Έτσι σπάει το κλισέ. Να χτίζουμε επικοινωνία έξω από την πόλωση, να δημιουργούμε αντίθετες δημοσιότητες, να ζούμε ουσιαστικά τα κοινά. Μικρά δίκτυα – να κρατάμε γερή την επικοινωνία με τον μπακάλη, τον τεχνίτη. Αν στη βάση που λέμε διατηρούμε αυτή την επικοινωνία ζωντανή, διατηρούμε τη δυναμική. Όταν μένουμε στους δικούς μας κύκλους, μιλάμε πάντα μεταξύ μας – και έχουμε ήδη πείσει ο ένας τον άλλο. Το ζήτημα είναι να συναντηθούμε με το ξένο προς εμάς. Να σπάσουμε τη ζώνη ευκολίας, να δημιουργήσουμε χώρους χωρίς ιεραρχία – ο ακαδημαϊκός να ανοίξει το μάθημά του στη γειτονιά, ο καλλιτέχνης να βγάλει το ατελιέ του στον δρόμο. Οι ρωγμές που γεννιούνται σε αυτές τις συναντήσεις μπορεί να αποδειχθούν πιο ανθεκτικές από τις μεγάλες ρήξεις.

ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΟ

Καλλιτέχνις γεννημένη το 1982 στην Κωνσταντινούπολη αλλά οδηγημένη στη Σαουδική Αραβία σε ηλικία έξι μηνών, που έζησε 12 χρόνια στο Τζέντα. Πατέρας μηχανικός, μητέρα οικονομολόγος, οικογένεια μητριαρχική και φεμινιστική – αλλά έξω βαραίνει η σαρία. Στις μετακινήσεις Κωνσταντινούπολη-Τζέντα έβλεπε παιδί πώς αλλάζει η γυναικεία ταυτότητα, σπούδασε καλές τέχνες στο Λονδίνο, στην περίοδο της 11ης Σεπτεμβρίου ήταν η μοναδική φοιτήτρια με μουσουλμανικό υπόβαθρο στην τάξη της. Σήμερα δερματοστιξία, ζωγραφική, εκτύπωση, χαρτί-λάσπη, καλλιγραφία – κάθε μία μορφή έκφρασης. Δουλεύει με σύμβολα: αιδόιο, μήτρα, φως, αριθμοί, σύμβολα ζωής – όχι πολύ άμεσα, με θεραπευτική πρόθεση.

«Είμαι άνθρωπος που χρησιμοποιεί πολλά σύμβολα. Έτσι κωδικοποιώ τα έργα μου. Ασχολούμαι με σύμβολα, αριθμούς. Είναι τα πιο απλά σύμβολα ζωής.»

Δολοφονίες παιδιών, ζήτημα παιδιών-νυφών, βιασμός και σεξουαλική βία – δεν είναι ειδήσεις δεύτερης σελίδας. Ο ομαδικός βιασμός 29 ανθρώπων στο Mardin, η υπόθεση Garıroğlu που έκλεισε με 3 ράβδους χρυσού – κάθε μία γίνεται έργο τέχνης. Σειρά «Ροζ Τρομοκρατίσση», έργο «Προίκα» – σετ από 36 πιάτα, παρουσιασμένα σαν ύφασμα προίκας, αλλά μέσα τους κωδικοποιημένα τα στρώματα της βίας προς τις γυναίκες.

Να παράγεις με πρόθεση προστασίας, υπεράσπισης, ενδυνάμωσης – η τέχνη στέκεται εδώ κάπου ανάμεσα στη μαρτυρία και τη θεραπεία. Ιστορίες εργαζομένων του σεξ, αντιπαράθεση κοριτσιού-μωρού, γλυπτό μήτρας – δεν είναι αισθητικές επιλογές, είναι μορφές που κάνουν ορατή την αόρατη βία.

Συζητείται η έννοια της forensic architecture: η δύναμη της τέχνης να παρουσιαστεί ως αποδεικτικό στοιχείο στο δικαστήριο. Στο Standing Rock, τα χειροτεχνήματα των ιθαγενών, η δικαστική αρχιτεκτονική – τα καλλιτεχνικά δεδομένα μετατρέπονται σε νομικά. Η σειρά Karadul/Night Bloomers κάνει ορατές τις αόρατες ζωές των εργαζομένων του σεξ. Οι τράπεζες σπόρων της Vandana Shiva, η βιοποικιλότητα – ο πόλεμος ανάμεσα στους τοπικούς σπόρους και τις πατέντες σπόρων είναι εμπλεκόμενος με το ζήτημα του φύλου. Η δομική ομοιότητα ανάμεσα στην κατοχύρωση του σπόρου και τη θέση του γυναικείου σώματος υπό έλεγχο δεν είναι τυχαία.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ

Γεννημένος το 1969 στην Κωνσταντινούπολη, παιδική ηλικία στη Bursa, παιδί δημοσίου υπαλλήλου – πρώιμος μάρτυρας της ανισότητας και της δυναμικής του φύλου. Φοίτησε επτά χρόνια οικότροφος στο κολέγιο Robert, βιωμάτισε εναλλακτική εκπαίδευση στο Hampshire College, σκηνοθέτης που πάει από την κοινωνιολογία του Boğaziçi στις τέχνες κινηματογράφου και μέσων στις ΗΠΑ – βλέπει το ντοκιμαντέρ ως εργαλείο κοινωνικής αλλαγής. «Τοίχοι» για το Τείχος του Βερολίνου, τρίωρο ντοκιμαντέρ για τις εισαγωγικές εξετάσεις ÖSS, και το συνεχιζόμενο «Nükleer Alaturka» για τις πυρηνικές επενδύσεις της Τουρκίας – Akkuyu, Sinop, ένα εν εξελίξει πρόγραμμα. Το ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους που αφηγείται τις εμπειρίες γονέων με ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιά πετυχαίνει ακριβώς αυτό το σπάσιμο των κλισέ. Όταν οι μητέρες και οι πατέρες των οποίων τα παιδιά είναι ΛΟΑΤ μιλούν στην κάμερα, παύουν να είναι «Άλλοι» και γίνονται γονείς που μπορεί να αναγνωρίσει ο καθένας. Η δύναμη του ντοκιμαντέρ είναι αυτή: τη στιγμή που αναγνωρίζεις, κλείνει η απόσταση.

«Αν δεν παράξετε τώρα, πότε θα παράξετε;»

Ο σκηνοθέτης αυτός είναι ταυτόχρονα ζωντανός μάρτυρας του πώς οι θεσμοί καταπιέζουν το ζήτημα της σεξουαλικής παρενόχλησης. Δίδαξε πέντε χρόνια στο Πανεπιστήμιο Bilgi, ανέβηκε στη θέση προέδρου τμήματος – μετά παρενόχλησε σε υπόθεση σεξουαλικής παρενόχλησης τριών θυμάτων. Ο πρύτανης τον ανάγκασε να παραιτηθεί. Το αντανακλαστικό του ιδρύματος είναι ξεκάθαρο: όχι να λύσει το ζήτημα, αλλά να εξαφανίσει αυτόν που το θέτει. Αυτή η εμπειρία είναι η πιο συγκεκριμένη μορφή της έντασης ακαδημία-ακτιβισμός: όταν παρεμβαίνεις σε αληθινά ζητήματα, το αντανακλαστικό του ιδρύματος είναι να σε βγάλει έξω.

«Εγώ, για παράδειγμα, στα πρώτα μου είκοσι ήμουν άνθρωπος που έβγαине σε σύγκρουση με την αστυνομία. Αλλά ακόμα και τώρα, όταν κοιτάζω πίσω, υπάρχει στον εαυτό μου ένα ερωτηματικό, ένας φόβος.»

Δύο χρόνια στο Sabanci, και από το 2007 στο Boğaziçi – μαζί με τη Λέσχη Γυναικείων Σπουδών κατάφερε να ιδρύσει Επιτροπή Πρόληψης Σεξουαλικής Παρενόχλησης. Όμως και γι' αυτό χρειάστηκαν χρόνια αγώνα. Οι θεσμικές δομές αντιστέκονται στην αλλαγή: οι κατακτήσεις γίνονται δυνατές μόνο με επίμονη συλλογική πίεση. Τα πανεπιστήμια είναι ταυτόχρονα χώρος αναπνοής και εργαλείο καταπίεσης – αυτή η αντίφαση είναι η δομική πραγματικότητα της ακαδημαϊκής ζωής στην Τουρκία.

Και ο ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβισμός πέρασε ανάλογη διαδρομή. Ένας δρόμος που ξεκίνησε το 2001 από την Κοινωνιολογία του Πανεπιστημίου Κωνσταντινούπολης – αναρχικό κίνημα, φεμινιστικό κίνημα, πλατφόρμα κατά του πολέμου του Ιράκ, Lambda İstanbul. Το 2005 στο Pride της Κωνσταντινούπολης πορεύονταν 300-400 άτομα, στα επόμενα χρόνια έφτασαν τις δεκάδες χιλιάδες – και μετά απαγορεύτηκε. Ιδρύεται γραμμή συμβουλευτικής,

μεταφράζονται 10 βιβλία, γίνεται δουλειά μέσω της έννοιας του ετεροσεξισμού. Οκτώ χρόνια κοινωνικής εργασίας στο Ίδρυμα Ανάπτυξης Ανθρώπινων Πόρων – αυτό που μαθαίνεις στο πεδίο διαφέρει από αυτό που μαθαίνεις στα βιβλία. Η μετάβαση από την υπαίθρια δράση στη θεωρητική δουλειά δεν είναι απώλεια, είναι εμπάθυνση. Να γίνεις ανεξάρτητη ερευνήτρια, συνδικαλισμός, μετάφραση – καθένα ξεχωριστή μορφή αγώνα. Πρέπει να προστατεύουμε την ύπαρξή μας για να μπορούμε να αγωνιζόμαστε – η αυτοπροστασία είναι εξίσου σημαντική με την αντίσταση.

«Σε κάθε πάνελ που πήγαινα κρατούσα σημειώσεις. Είχα την ευκαιρία να τις κάνω άρθρα.»

Τα κλασικά αριστερά κόμματα βρέθηκαν «τραχιά και αλλοτριωτικά» – προτιμώνται οι χώροι της κοινωνίας των πολιτών. Μετά το Γκεζί αυξήθηκε το κύρος του ακτιβισμού αλλά παράλληλα βάθυνε και το τραύμα. Εμφανίζεται το ζήτημα της ταυτότητας: αν γίνεται πολιτική μέσω ταυτότητας, παύει να είναι πολιτική – αλλά όταν σου επιτίθενται, αναγκάζεσαι να υπερασπιστείς την ταυτότητά σου. Το συναίσθημα ότι θα είμαστε ένας κόκκος σκόνης στο σύμπαν προκαλεί απαισιοδοξία – αλλά ακόμα και μέσα σε αυτή την απαισιοδοξία δεν χάνεται το νόημα της αυτοπροστασίας και της προσπάθειας ύπαρξης. Να συναντιέσαι με μια ταυτότητα που δεν ορίζεται ως «γυναίκα» αλλά είναι «διδαγμένη» – η πατριαρχία και ο ετεροσεξισμός θα καταρρεύσουν οπωσδήποτε. Στην εποχή τους και αυτούς που έλεγαν ότι η Γη είναι στρογγυλή τους έλεγαν τρελούς – αυτή η πίστη δεν είναι αφέλεια, είναι αποφασιστικότητα διυλισμένη από εμπειρία. Από την ματιά των Ζαπατίστας για την οικολογία και τη γη, στη σχέση παραστρατιωτικών και νεοφιλελευθερισμού στην Κολομβία, από τη σύνδεση ξηρασίας-κλιματικής κρίσης μέχρι τις ιστορικές ρίζες του ετεροσεξισμού, χτίζονται παγκόσμιες συνδέσεις. Κάθε σύνδεση υπενθυμίζει: ο αγώνας δεν είναι τοπικός.

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΣΤΕΓΗ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Μια διαδρομή από την Αττάλεια στο Κιργιστάν, στην Κοιλιάδα Alakir, στο Çirali: το δικαίωμα στη στέγη είναι θεμελιώδες δικαίωμα. Ήρθαμε στον κόσμο ως άνθρωποι – η τροφή, το νερό και η στέγη είναι τα βασικά δικαιώματά μας ως ζωντανά πλάσματα. Πόσο μπορούμε να τα προστατεύσουμε;

«Πάντα προσπαθούσα να μην κωδικοποιώ το παιδί μου. Πάντα πίστευα ότι από γεννησιμιού του ξέρει αληθινά... ότι η φύση μας ξέρει στην πραγματικότητα τι θέλουμε και τι μας κάνει γαλήνια και χαρούμενα.»

Στην Κοιλιάδα Alakir πρακτική οικολογικής ζωής, χτίσιμο σπιτιού από χώμα, αγώνες κατά υδροηλεκτρικών – δεν είναι αφηρημένες έννοιες, είναι βιωμένες εμπειρίες. Πέντε χρόνια σε κρατικό σχολείο στο Κιργιστάν, εκπαίδευση στην επικοινωνία, μετά απόφαση εγκατάστασης στην κοιλιάδα κοντά στην Αττάλεια. Ο Μεγάλος Ανατολικός Περίπατος – από την Αττάλεια στην Άγκυρα σε 40 ημέρες, να περπατάς έγκυος – είναι η σωματική έκφραση της οικειοποίησης του δικαιώματος στη στέγη, της γης και του νερού. Η ζωή στο Çirali, η έναρξη του δημοτικού για την κόρη της – η αναζήτηση εναλλακτικής εκπαίδευσης είναι πλέον συγκεκριμένη αναγκαιότητα, όχι αφηρημένη συζήτηση.

Η εκπαίδευση του παιδιού επανασκέπτεται σε αυτό το πλαίσιο. Σχολικό σύστημα ή εναλλακτική εκπαίδευση; Βιώσιμοι χώροι, μέσα στην κοινότητα αλλά ελεύθεροι. Η δύναμη κοινωνικοποίησης των παιδιών στη φύση – πέρα από τις λέξεις, προσπάθεια να καταλάβουν τη γη.

«Δηλαδή για τι μιλάμε; Υπάρχουν πράγματα με μεγάλη επείγουσα ανάγκη για την ίδια τη γη, αλλά όλες αυτές οι ταυτότητες, τα φύλα, τα σύνορα, οι χώρες, οι πολιτικοί – όλα πετάνε μακριά.»

Η ένταση ανάμεσα στην ατομική δράση και το κοινωνικό κίνημα εδώ παίρνει την πιο συγκεκριμένη της μορφή: η ζωή που δημιουργείται για ένα παιδί είναι ταυτόχρονα πολιτική δράση. Έχουν χτιστεί τρία σπίτια στο Alakir – από χώμα, με τα χέρια, με μια πρόθεση. Το δεύτερο μαζί με τον Can Azık – κοινό χτίσιμο, κοινή ζωή. Η συνάντηση με τη Vandana Shiva, οι τράπεζες σπόρων, το ζήτημα της βιοποικιλότητας – αυτά είναι διαφορετικές διαστάσεις της οικειοποίησης του δικαιώματος στη στέγη, του δικαιώματος στο σώμα, της γης. Το ερώτημα «τι θα γίνει αυτά τα παιδιά» είναι ερώτημα του μέλλοντος – η νέα γενιά μέσω του διαδικτύου μπορεί να γίνει πιο συνειδητή, να χτίσει οικουμενική συνείδηση.

ΚΟΚΚΙΝΗ ΚΑΡΤΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ

Το ταξίδι μιας καλλιτέχνιδος από το Kartal της Κωνσταντινούπολης στο Ανατολικό Λύκειο, από το Marmara στο Mimar Sinan, από την Ισπανία στη Βηρυτό – διαμορφώνεται γύρω από την αστική ανάπτυξη και τη σχέση σώματος-χώρου. Η συμμετοχή σε καλλιτεχνικές πρωτοβουλίες όπως το Apartman Projesi, η δουλειά με την ομάδα Kırmızı Kart – γυναίκες που εργάζονται στον τομέα της γυναικείας τέχνης – η αντιμετώπιση των εκδηλώσεων του σεξισμού στον κόσμο της τέχνης.

«Το ατελιέ στο Tarlabası, οι κριτικές ζωγραφίες κατά του έργου της Zaha Hadid στο Kartal, η έκθεση 'Όπου Έπεσε η Φωτιά' – 131 καλλιτέχνες, 20 χρόνια από την ίδρυση του Ιδρύματος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Πόλη, σώμα και φύλο είναι αδιαχώριστα.»

Γεννημένη το 1984 στο Kartal της Κωνσταντινούπολης, η εισαγωγή στο Ανατολικό Λύκειο έγινε μεγάλη εμπειρία κοινωνικοποίησης – η ταξική διαφορά, η χωρική διαφορά, η διαφορά ταυτότητας έγιναν για πρώτη φορά συγκεκριμένα αισθητές. Μετάβαση από τη Ζωγραφική του Marmara στο Mimar Sinan, Erasmus στην Ισπανία, μεταπτυχιακό τέχνης-σχεδιασμού στο Yıldız Teknik με τους Ali Artun και İnce Eviner. Το 2015, καλλιτεχνικές κατοικίες σε Ιταλία και Σουηδία, μετά ανεπίσημο μεταπτυχιακό στο Aşkal Alvan της Βηρυτού – κάθε βήμα είναι απομάκρυνση από το κέντρο και εμπειρία παραγωγής σε διαφορετικά πλαίσια.

Όλη η ζωή διαμορφώνεται πάνω σε αυτή τη συνειδητοποίηση. Η τέχνη με τη δύναμη του έμμεσου λόγου δημιουργεί εναλλακτική δημοσιότητα – εισδύει σε σημεία όπου δεν φτάνει ο άμεσος πολιτικός λόγος. Η έκθεση «Όπου Έπεσε η Φωτιά» – 131 καλλιτέχνες, 20 χρόνια από την ίδρυση του Ιδρύματος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – δείχνει τη δύναμη της συλλογικής παραγωγής. Όμως το ερώτημα μένει πάντα ανοικτό: μπορεί η τέχνη να δημιουργήσει πραγματική αλλαγή ή είναι παρηγοριά; Αυτό το ερώτημα δεν απαντιέται – αλλά η μη απάντηση δεν είναι αδυναμία, είναι ανοικτότητα.

ΠΑΡΑΤΗΣΑ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Μηχανική περιβάλλοντος και γλυπτική – στο εργαστήριο του Mehmet Ali Uysal – υδρολογική μοντελοποίηση και παραστατικές τέχνες, διδακτορικό στη μοντελοποίηση βροχόπτωσης-ροής στο Boğaziçi που μεταβαίνει στη συστημική μοντελοποίηση οικολογικών συστημάτων, ίδρυση συνεταιρισμού και παραγωγή ντοκιμαντέρ – αυτές οι διαδρομές που ενώνονται σε ένα πρόσωπο είναι η ιστορία της εξόδου από την ακαδημία.

«Παράτησα την ακαδημία. Η παραγωγή είχε ήδη αρχίσει να γίνεται πολύ λίγη. Είχα προσέξει ότι λιγότευε και η τάση μου για μάθηση.»

Να μεταναστεύσεις στην Άγκυρα και να δουλέψεις σε εργοστάσιο στη βιομηχανική ζώνη Tincan – να μάθεις σωματικά τι σημαίνει παραγωγή. Να επιστρέψεις στην Κωνσταντινούπολη και να επιλέξεις να χτίσεις συλλογικότητα βασισμένη στις σχέσεις σπίτι-γείτονα. Παραγωγή ταινίας – μικρού μήκους, ντοκιμαντέρ – παραστατικές τέχνες, performance «προφορικού λόγου», συνεργασίες με την ομάδα Hazanuzu, εικαστικές τέχνες στη συλλογικότητα oddviz, ίδρυση του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού Boğaziçi, Δίκτυο Νέας Διασποράς – όλα είναι πεδία που βρέθηκαν εκτός ακαδημίας, καθένα κόσμος που λειτουργεί με τη δική του λογική. Το ότι η ακαδημία δεν μπορεί να σπάσει τη ζώνη ευκολίας της, ότι ο ακτιβισμός έξω είναι πιο ζωντανός από την παραγωγή μέσα – αυτή η ένταση αντηχεί σε πολλές φωνές της συνάντησης.

Κάποιος που εργάστηκε τέσσερα χρόνια στο Υφυπουργείο Περιβάλλοντος λέει ότι όταν ανακάλυψε τη φεμινιστική θεωρία, ηρέμησε. Τα χρόνια στη φυλακή ως πολιτική κρατούμενη, η απογοήτευση από την εμπειρία ως γυναίκα στην αριστερά, η γραφειοκρατική εμπειρία στο υφυπουργείο – όλα αποκτούν νόημα όταν ενώνονται με τη φεμινιστική ματιά. Το βιβλίο «Είναι να Αγαπάς τον Κόσμο και Σήμερα» είναι η κρυστάλλωση αυτής της ματιάς.

Το έργο Şehveti Bostan – όχι Şehveti αλλά εννοεί την επιθυμία – ασφαλείς, αυτάρκειες χώροι ζωής για γυναίκες που έχουν βιώσει βία, δάση μνήμης, πρακτική φύτευσης δενδρυλλίων για δολοφονημένες φίλες. Δολοφονίες τρανς γυναικών όπως η Hande Kader καθιστούν αυτό το έργο επείγον. Συγκεκριμενοποιημένη πολιτική της

επιθυμίας: να βάλεις απέναντι στη βία τη φροντίδα και τη μνήμη, απέναντι στην εξάλειψη την καλλιέργεια.

Η ομάδα οικοφεμινισμού που ιδρύθηκε στην περίοδο του Γκεζί έχει χτίσει αυτή τη σύνδεση – οικολογία και φεμινισμός είναι δύο όψεις του ίδιου αγώνα. Η δομική ομοιότητα ανάμεσα στην κυριάρχηση της φύσης και την κυριάρχηση του γυναικείου σώματος δεν είναι τυχαία, είναι συστημική. Ο καπιταλισμός, η πατριαρχία και η οικολογική καταστροφή τρέφονται από την ίδια ρίζα – αυτή η ανάλυση δεν είναι ακαδημαϊκή αφαίρεση, είναι η γνώση των χεριών που φυτεύουν δενδρύλλια στο Şehveti Bostan. Δάση μνήμης – κάθε δενδρύλλιο φυτεμένο για μια δολοφονημένη φίλη είναι ταυτόχρονα πένθος και αντίσταση, απώλεια και βλάστηση.

ΣΕ ΕΝΑ ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΟ ΜΕΡΟΣ

Ο τελικός λόγος της συνάντησης είναι η αποδοχή της πολυδιαστατικότητας.

«Βρισκόμαστε πραγματικά σε ένα πολύ μπολιασμένο πολυδιάστατο μέρος. Και νομίζω ότι πρέπει να προσπαθούμε να συνειδητοποιούμε κάθε διάσταση. Αν ο καθένας ασχοληθεί καλά με κάτι, παράγονται πολλές λύσεις.»

Υπάρχει βάση απαισιοδοξίας: η οικοδόμηση του ολοκληρωτισμού, η πόλωση, η απόφραξη των δρόμων, το τραύμα. 12 Μαρτίου, 12 Σεπτεμβρίου, Γκεζί – καθένα μια ρωγμή, καθένα μια πληγή. Όμως η ελπίδα δεν κοιμάται. Η πιθανότητα ότι τα μεγάλα τραύματα ενώνουν την ανθρωπότητα – η κλιματική κρίση και ο πόλεμος μπορούν να μας φέρουν στο «επίπεδο της ανθρωπότητας», όπως στην ίδρυση του ΟΗΕ. Η νέα γενιά μέσω του διαδικτύου είναι πιο συνειδητή. Η πατριαρχία και ο ετεροσεξισμός θα καταρρεύσουν οπωσδήποτε – να κουβαλάς αυτή την πεποίθηση δεν είναι αφέλεια, είναι μορφή αντίστασης.

«Αυτό θα συμβεί οπωσδήποτε. Στην εποχή τους και αυτούς που έλεγαν ότι η Γη είναι στρογγυλή τους έλεγαν τρελούς. Θέλω να ελπίζω: αυτό θα συμβεί οπωσδήποτε.»

Οι φωνές που συναντήθηκαν σε αυτή τη συνάντηση – πολιτικός επιστήμονας, ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβίστρια, ασκούσα οικολογικής ζωής, φεμινίστρια καλλιτέχνις, ντοκιμαντερίστα, συνδικαλίστρια – είναι άνθρωποι που πέρασαν από τις πολιτικές στιγμές της Τουρκίας, που περπάτησαν δρόμους από τις 12 Μαρτίου στο Γκεζί, από το Lambda İstanbul στην Κοιλάδα Alakir, που συναντήθηκαν με τον ολοκληρωτισμό αλλά δεν παραδόθηκαν. Το ερώτημα – τέχνη ή δρόμος, ακαδημία ή συλλογικότητα; – είναι λάθος ερώτημα. Σαν ρίζωμα, που πολλαπλασιάζεται μόνο του κάτω από το χώμα, καθένα μπορεί να γίνει κεντρική ρίζα, που συνεχίζει ακόμα κι αν κοπεί – δίκτυο. Η απειθαρχία δεν είναι έλλειψη, είναι τρόπος ύπαρξης. Οικολογία, φύλο, τέχνη, οργάνωση – δεν είναι ξεχωριστοί αγώνες, είναι διαφορετικές

διαστάσεις του ίδιου αγώνα. Το χέρι που ιδρύει τράπεζα σπόρων και το χέρι που κωδικοποιεί βία σε σετ πιάτων, το μάτι που τραβά ντοκιμαντέρ και το μάτι που χτίζει σπίτι από χώμα – όλα είναι κόμβοι του ίδιου δικτύου. Να δουλέψεις σε καθεμία από αυτές τις διαστάσεις είναι το πιο νοηματικό πράγμα που μπορούμε να κάνουμε σε σκοτεινούς καιρούς.